

Utbildningsdepartementet

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Nils Olsson
08-563 088 40
nils.olsson@hsv.se

2008-12-02
Reg.nr 83-2225-07

Slutrapportering för regeringsuppdraget områdesprov

Högskoleverket har enligt 2008 års regleringsbrev följande uppdrag:

”Högskoleverket ska fortsatt arbeta med att utveckla områdesprov. Områdesproven ska kunna användas av universitet och högskolor för att inom ramen för de av högskolan bestämda urvalsgrunderna tillämpa andra urvalsgrunder än betyg och högskoleprov till utbildningar som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare. Proven ska vara riktade mot specifika områden, till skillnad från högskoleprovet som är generellt för alla områden.

Områdesprov avses kunna användas som urvalsinstrument vid antagningen till universitet och högskolor inför hösten 2010 och i begränsad omfattning inför hösten 2009. Högskoleverket ska senast den 2 maj 2008 till Utbildningsdepartementet lämna förslag till en finansieringsmodell över hur kostnaderna för drift och utveckling av områdesproven ska fördelas mellan Högskoleverket, berörda lärosäten som använder områdesprov respektive provtagare.

Högskoleverket ska efter två år, dvs. efter utgången av 2011, utvärdera områdesproven i sin helhet, både avseende hur de används och hur de är upplagda.”

Frågan om finansieringen av utvecklingen och driften av områdesproven var ett deluppdrag vilket skulle redovisas senast den 2 maj 2008.

Högskoleverket lämnade den 2 maj 2008 till Utbildningsdepartementet förslag till en finansieringsmodell över hur kostnaderna för drift och utveckling av områdesproven skulle fördelas mellan Högskoleverket, berörda lärosäten som använder områdesprov respektive provtagare. I förslaget står Högskoleverket ensamt för drift och utveckling av proven. Den totala kostnaden inklusive avskrivningar för perioden 2008-2011 uppskattades till 32 mkr. Enligt Högskoleverket var det motiverat att regeringen finansierade kostnaderna för verksamheten med områdesproven genom en förstärkning av Högskoleverkets anslag.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2008 tilldelades Högskoleverket 4 mkr för att utveckla områdesprov (anslag 25:70 ap.11 Områdesprov). När uppdraget hade redovisats meddelade regeringen att ytterligare medel inte skulle komma att tillskjutas. Verket gjorde därefter en samlad bedömning av situationen efter två hearingar med provexperter, provutvecklare och lärosätesrepresentanter, en för

teknikprovet och en för vårdprovet. Verket kom fram till att projektet skulle avslutas i dess dåvarande form, med hänsyn till bristande intresse från sektorn (de tekniska utbildningarna), svårigheter att konstruera relevanta testskalor för vårdutbildningarna och därmed följande brister för studenternas rättssäkerhet samt slutligen de stora utvecklingskostnaderna som regeringen inte var intresserad av att betala. Den tekniska utvecklingen som skett under projektets gång har dock varit mycket lyckosam och kommer att tas tillvara i anslutning till högskoleprovets utveckling.

Teknikprovet

I januari 2008 konstaterade Högskoleverket att områdesprovet för teknikområdet inte höll tillräcklig kvalitet för att det skulle kunna användas under våren vilket var planerat. Universitetskanslern beslutade därför att användningen av teknikprovet skulle skjutas upp till ett senare tillfälle. Det beslutades också att en hearing skulle genomföras med företrädare för teknikutbildningar för att ta reda på intresset för provet.

En sådan hearing genomfördes våren 2008. Teknikprovet lades kort därefter ner. Högskoleverket skrev med anledning av detta

”Högskoleverket har beslutat att avsluta utvecklingsarbetet med teknikprovet i sin nuvarande form. Ett möte med de tekniska utbildningarna i april visade att intresset för ett urvalsprov inom teknikområdet är alltför litet bl.a. på grund av att de för närvarande inte har någon urvalsproblematik. En anledning till att teknikprovet började utvecklas år 2002 var att de tekniska utbildningarna inte tyckte att högskoleprovet fungerade så bra för dem. Just nu pågår ett utvecklingsarbete för att stärka den matematiskallogiska delen av högskoleprovet. Ett av syftena med det är att öka provets prognosförmåga för de naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna. Förhoppningsvis kommer ett vidareutvecklat högskoleprov i framtiden att fungera väl för samtliga utbildningsområden.”

Skälen till att teknikprovet lades ned var alltså att man från Högskoleverkets sida inte ansåg att fortsatt utveckling var befogad då efterfrågan på provet var liten. Högskoleverket valde därefter att enbart fokusera arbetet med områdesprov på det s.k. vårdprovet, ett områdesprov för vårdområdet som hade tagits fram och utprovats i mindre skala under åren 2004-2007.

Vårdprovet

Vårdprovet användes vid antagningen till veterinärprogrammet vid SLU våren 2008. SLU hade ställt sig positiva till att använda vårdprovet som särskiljandekriterium för sökande med maximala betygsmeriter. De senaste åren hade lottning tillämpats för denna grupp av sökande. 227 individer skrev vårdprovet den 17 maj 2008. Provet, som var helt datoriserat, anordnades i

samarbete med sex högskolor i landet. Provet genomfördes utan större problem och av de 60 sökande som antogs i betygskvoten till veterinärprogrammet inför hösten 2008 hade samtliga genomfört vårdprovet.

Inför antagningen till våren 2009 var avsikten att vårdprovet skulle användas vid antagningen till läkarprogrammet vid Umeå universitet och sjuksköterskeutbildningen vid Sophiahemmet Högskola. Här skulle provet inte bara användas som särskiljandekriterium, utan också för en alternativ, separat väg in på dessa utbildningar, helt fristående från och oberoende av den sökandes meriter från betyg och högskoleprov. Provet hade då genomförts av 227 sökande och till hösten väntades en tiofaldigt större mängd provdeltagare i och med den utökade användningen.

Vid denna tidpunkt ansåg Högskoleverket att en utvärdering av provet var nödvändig för att kunna fatta ett samlat beslut om projektets fortsättning både för det innevarande året och för resterande tid.

Högskoleverket gav två externa oberoende testexperter, båda professorer med lång erfarenhet av testning, i uppdrag att ge sin syn på provets kvalitet sett som ett mätinstrument.

Experternas utvärderingar presenterades den 19 augusti vid en hearing med representanter för Umeå universitet, Sophiahemmet Högskola, provkonstruktörer, samt ansvariga på Högskoleverket. Utvärderingarna konstaterade att provet fortfarande var i ett utvecklingskede. Det fanns arbete kvar att göra kring sådant som mätsäkerheten i enskilda uppgifter och analyser av vad provet egentligen mäter. Mötet avslutades med att de lärosäten som uttryckt intresse för att använda provet inför antagningen till våren 2009 nu backade och sa att de avvaktar till dess provet är färdigt att använda.

Verkets samlade beslut blev att avsluta projektet i dess helhet.

Högskoleverkets samlade erfarenheter från arbetet med områdesprov

Generellt är utveckling och drift av nationella områdesprov ett kostsamt projekt som tar mycket lång tid att realisera. Provens användning för urval till utbildningar med många sökande med högt meritvärde kräver att de är noggrant utprovade avseende svårighetsgrad och förmåga att särskilja provdeltagarna åt. Härtill kom också i det aktuella projektet det faktum att proven varit avsedda att ges som helt datoriserade prov, vilket också krävt ett betydande utvecklingsarbete. Att i ett och samma projekt ta fram nya högskoleprov och utveckla en datoriserad plattform för administrationen av dessa har inneburit att kostnaderna blivit höga.

Att många olika utbildningar inom samma disciplin – hälso- och sjukvård – har deltagit med syftet att ta fram ett gemensamt urvalsprov har också inneburit ett omfattande arbete med att hitta gemensamma nämnare, dvs. vilka kunskaper och färdigheter provet ska mäta. Kontakter med avnämare har varit talrika och till projektet har knutits dels en referensgrupp med ämnesföreträdare, dels en operativt arbetande projektgrupp. Flera av dessa har också bidragit till projektet på ett

mycket positivt och engagerat sätt. Som tidigare nämnts genomfördes vårdprovet våren 2008 vid SLU. SLU hade då i ett tidigare skede av projektet samtyckt till att tillsammans med Sophiahemmet högskola, Umeå universitet och Karolinska institutet använda vårdprovet i ordinarie antagningsomgångar åren 2008-2010. Arbetet med detta har inneburit att lärosätena avsatt personal för informationsinsatser, deltagande i projektgrupper m.m.

Dessa och andra lärosäten har också medverkat genom att ta fram en lokal organisation för provgenomförandet vilket innefattar att engagera ett flertal provledare och teknisk personal och också tillhandahålla datorutrustade provlokaler i samband med att provet genomfördes. Lunds universitet, Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Kungliga Tekniska högskolan, Uppsala universitet, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet medverkade i detta.

Svårt konstruera områdesprov som inte mäter samma saker som betyg och högskoleprov redan mäter

I USA är användandet av prov vid antagningen till högre utbildning vanligt förekommande. Skolsystemet där präglas av decentralisering och nationella kursplaner saknas. Antagningsprov får därför flera funktioner. Främst är provens funktion att göra ett urval när antalet behöriga sökande är fler än antalet platser. Men proven blir också viktiga för att justera för skillnader mellan delstaters olika skolsystem. I Sverige är inte frågan om betygens jämförbarhet lika påtaglig, även om den finns. Detta får till konsekvens att det som mäts av områdesprov – i den mån förkunskaper testas – inte avviker mycket från kunskaper som uppvisas i gymnasiebetygen. Mervärdet, t.ex. i form av ökad prognosförmåga för studieframgång, om man adderar resultatet på ett områdesprov till betygsmeriter och/eller högskoleprovsresultat blir därför obetydlig. Om områdesprov ska ha något värde bör de därför fokusera på kunskaper och förmågor som helt eller delvis inte mäts av betyg och högskoleprov. Här kan sägas att analysen av områdesprovet för teknikområdet visade att sambandet mellan provresultat och meritvärde från gymnasiet generellt var lågt. Provet innehöll bl.a. ett delprov som mätte latent teknikintresse eller annorlunda uttryckt kunskap om den teknik som en genomsnittlig medborgare möter i sin vardag.

I arbetet med vårdprovet har det diskuterats huruvida sådant som social samspelsförmåga och empati skulle kunna ingå i ett provbatteri. I det vårdprov som gavs i maj 2008 fanns dock inte något fungerande delprov av denna typ med, vilket indikerar svårigheten med att införa och mäta dessa begrepp i samband med en testsituation. Det är en öppen fråga om det alls är möjligt att mäta dessa begrepp i en situation som inte innefattar psykologbedömningar, djupgående intervjuer, konfrontationer med verkliga situationer eller ingående granskning av biografiska uppgifter kring den sökande.

Sammanfattande slutsats

Högskoleverkets erfarenheter är att utvecklandet och driften av områdesprov är en mycket resurskrävande process, särskilt om proven som i detta fall också ska vara datoriserade. Högskoleverkets erfarenheter är vidare att det är långt ifrån någon enkel sak för utbildningarna att enas kring ett gemensamt områdesprov. En risk i samband med detta förfarande är att områdesproven får en generell karaktär och att det som provas mäts i lika hög grad av de redan existerande urvalsinstrumenten betyg och högskoleprov. Områdesprovet för teknikområdet hade dock en del lovande utprövningsresultat med delprov som mätte kreativitet, problemlösning och latent teknikintresse. Det har vidare varit svårt att komma fram till ett för vårdutbildningarna efterfrågat mer specifikt prov som kan tänkas mäta sådant som social samspelsförmåga och empati. Erfarenheterna från andra länder visar att dessa förmågor bäst fångas genom djupintervjuer, konfrontationer med verkliga situationer och psykologbedömningar – möjligen i kombination med ett eller flera test.

Den slutsats Högskoleverket drar är att alltså att verket inte bör fortsätta med den typ av provutveckling som områdesprovsprojektet inneburit. Detta är naturligtvis beklagligt med hänsyn tagen till de stora behoven av nya urvalsmetoder som finns vid utbildningar särskilt på vårdområdet.

Bilagor

1. Urvalsprov till teknisk utbildning. Analys av utprövningsresultat hösten 2007.
2. Områdesprov – en tredje väg till högskolan? Lägesrapport från ett utvecklingsprojekt inom vårdområdet.
3. Delprovet ”kommunikativ kompetens” inom områdesprovet för utbildningar inom hälso- och sjukvård. Provresultat vt 2008-11-21.
4. Vårdprov vt 2008. Kunskaps- och färdighetsprovet.